

Een vergeten document

Werner Vandenabeele

Sinds een paar jaar is er steeds meer belangstelling voor problemen als collaboratie, repressie, amnestie, enz. Het begon met de uitzendingen van Maurice De Wilde op de BRTN, en wetenschappelijke studies van o.m. Luc Huyse, Bruno De Wever en Ludo Abicht verruimden de inzichten ook in linkse kringen. Er groeiden nieuwe gemeenschappelijke waarheden. De collaboratie was fout en veelal misdadig, maar ook zeer heterogeen, van misdaad en verraad tot vergissing. Het oordeel over de repressie evolueerde. De repressie was noodzakelijk, maar soms overdreven en zelfs onrechtvaardig in zijn ongelijkmatigheid. Er bestond sinds lang een rechtse kritiek op de repressie die vaak aanstuurde op een goedpraten van de collaboratie. Aan democratische kant vertrok men van een absolute veroordeling van de collaboratie, maar ging men meer en meer inzien dat er bij die repressie vergissingen en zelfs fouten gemaakt werden. Beide opvattingen blijven mijlener uiteen lopen, maar er groeide wel een besef dat er op de een of andere manier komaf moet worden gemaakt met de gevolgen van de repressie. Of die oplossing nu 'amnestie' of 'nationale verzoening' moet heten, of enkel maar het uitwissen van de individuele gevolgen van de repressie, daarover wordt meer dan ooit nagedacht en gepraat.

Maar van de vraag (of eis?) naar amnestie wordt meer dan ooit misbruik gemaakt door extreem-rechts om een rehabilitatie van de collaboratie te bewerkstelligen. Velen hebben niets geleerd uit de fouten van het verleden: ze weigeren zelfs die fouten te erkennen. August Borms, Cyriel Verschaeve, Staf De Clercq... waren alleen maar Vlaamse idealisten, die zich misschien af en toe wel eens vergist hebben, vooral dan misschien door te wedden op de verliezer, Nazi-Duitsland.

Om die collaboratie te rehabiliteren moet alle geschut gericht worden op de onmenselijke en anti-Vlaamse repressie. Wanneer men de geschriften uit die kringen leest dan waren de krijgsauditeurs en weerstanders de grote schurken en de incivieken *allemaal* onschuldige slachtoffers. En natuurlijk waren dé grote verantwoordelijken voor dat alles de communisten.

Het is een feit dat de KPB in principe voorstander was van een harde repressie, maar dan vooral voor de economische profiteurs en steunpilaren van het nazi-regime, voor de criminele verklikkers en voor de morele verantwoordelijken voor de politieke collaboratie. De zware tol die ook de communisten tijdens de bezetting hebben betaald rechtvaardigde deze houding.

Het is een feit dat er zware fouten zijn begaan in de bevrijdingsperiode en in de repressie, ook door Partisanen en communistische militanten. In de toenmalige 'bevrijdingssfeer' was dat te begrijpen maar zeker niet goed te keuren. Elk lichtzinnig, overdreven en onrechtvaardig optreden tegen onschuldigen, licht-schuldigen en zelfs tegen zwaar-schuldigen moet afgekeurd worden. Er was geen enkel excuus om nazi-methodes over te nemen, al was het dan op zoveel kleinere schaal.

Maar laten we niet vergeten dat die feiten ook in andere dan communistische verzetsbewegingen begaan zijn. En het was toch uit Londen dat de oproep "*Ieder zijn zwarte*" kwam (Bert Van Hoorick, *In tegenstroom*, p. 197). Verder waren de meeste krijgsauditeurs, de hardvochtige rechters en de ministers van justitie uit die periode Katholieken. De bezetting had zeer zware sporen nagelaten en de wraakgevoelens bij een ruim deel van de bevolking waren minstens te begrijpen. De houding van de KPB was echter van in den beginne veel genuanceerder dan veelal wordt voorgesteld in de rechtse pers. Voortdurend hebben Fernand Demany e.a. 'de verregaande toegeeflijkheid [aangeklaagd] tegenover de economische collaborateurs en de morele verantwoordelijken van het verraad'. Vooral Bert Van Hoorick e.a. hebben 'de schromelijke onrechtvaardigheid [aangeklaagd] waarbij de kleine lampisten het zwaar, al te zwaar hebben moeten ontgelden'. Reeds in 1946 zei Bert Van Hoorick dat in het parlement en publiceerde hij een brochure "Geen geld, de bak in. Brieven van incivieken uit de interneringscentra".

Op 31 maart 1949 herhaalde hij in de Kamer: "Ik aanzie het als mijn plicht, met vele anderen eens te meer uw aandacht te vestigen op het probleem van de repressie dat als een kanker blijft voortwoekeren in ons openbaar leven... Het is de derde maal dat ik het woord voer om ten opzichte van de kleine incivieken een politiek te vragen die rekening houdt met verzachtende omstandigheden". Hij kondigde toen aan dat hij met enkele partijgenoten in de Kamer een wetsvoorstel had ingediend "streckende tot schorsing van de straf voor minderjarige incivieken, met uitzondering van de verklikkers". Dit wetsvoorstel werd mede ondertekend door Leon Timmermans, volksvertegenwoordiger voor Luik, en Suzanne Gregoire-Claes, volksvertegenwoordiger voor Brussel. Bert Van Hoorick was toen volksvertegenwoordiger voor Aalst.

Het wetsvoorstel werd gedrukt en rondgedeeld in de Kamer op 17 mei 1949. In het kamerverslag in *de Rode Vaan* van 18 mei werd het uitvoerig geciteerd en op 19 mei wijdde de krant er een hoofdartikel aan dat meteen de verruiming van de CVP met oud-collaborateurs aanklaagde. Merkwaardig is wel dat *Le Drapeau Rouge* noch in zijn kamerverslag van 18 mei noch later enige aandacht besteedde aan het wetsvoorstel dat toch door een Waalse en een Brusselse samen met een Vlaamse communist was ingediend. Het was duidelijk dat de houding in Vlaanderen iets genuanceerder was dan in andere delen van het land.

Bert Van Hoorick beweert vandaag nog dat het wetsvoorstel niet besproken werd en dat hij zelfs niet aandrang op een bespreking. Dat is juist, maar het kon ook niet anders. Twee dagen na de indiening van het wetsvoorstel werd het parlement ontbonden en bij de verkiezingen van 26 juni 1949 werd Bert Van Hoorick niet herkozen. Het wetsvoorstel was mét de parlementsontbinding vervallen en kon door Van Hoorick niet opnieuw ingediend worden. De verkiezingen van juni 1949 waren een ramp voor de Vlaamse communisten. Van de drie volksvertegenwoordigers en de twee senatoren uit Vlaanderen kwam niemand terug in het parlement. Alleen te Antwerpen werd met Frans Van den Branden de enige Vlaamse communist verkozen. De nationale partijleiding was danig ontgoocheld over de uitslagen in Vlaanderen en had nog minder belangstelling voor de Vlaamse problemen. Het was ondertussen duidelijk gebleken dat ook de belangstelling in Brussel en Wallonië voor de repressie anders lag dan in Vlaanderen, ook in de KPB.

José Gotovitch heeft in zijn boek *Du Rouge au Tricolore* (1993) duidelijk aangetoond dat de KPB sinds de oorlog een patriottisch Belgische richting ingeslagen was. In Vlaanderen sloeg dat patriottisme van de communisten niet echt aan. Aan de andere kant was de Vlaamsgezinde vleugel van de partij met de verdwijning van o.a. Jef Van Extergem en zijn vrienden totaal onthoofd. Alleen een syndicalistische kern in Antwerpen en een veel minder Vlaamsbewuste in Gent waren overgebleven. Met het verdwijnen van Van Hoorick uit het parlement werden ook de Vlaamsbewusten in Aalst meer en meer op een zijspoor gezet. Het was de Belgisch-unitaire politiek van Edgard Lalmant (nochtans zelf afkomstig uit de Antwerpse Frontpartij) die de algemene lijn bepaalde.

Maar het hieronder afgedrukte wetsvoorstel Van Hoorick en enkele artikelen in de Vlaamse communistische pers blijven toch waardevolle historische documenten.

17 mei 1949.

WETSVOORSTEL

Tot verlening van uitstel voor de tenuitvoerlegging van zekere veroordelingen wegens door minderjarigen gepleegde misdrijven tegen de veiligheid van de Staat.

TOELICHTING

Mevrouwen, Mijne Heren,

De bestraffing van het verraad in oorlogstijd werd, in België, door een grote ongelijkheid gekenmerkt.

Het kan moeilijk betwist worden dat, over het geheel beschouwd, de leidende persoonlijkheden van het verraad, en namelijk de economische machten die op dit gebied een bijzonder noodlottige morele en stoffelijke invloed hebben uitgeoefend, bij de toepassing van de strafwetten en van de tuchtmaatregelen, in geval van veroordeling, wat de voorwaardelijke invrijheidstelling en het gevangenisstelsel betreft, een gunstbehandeling hebben genoten en nog genieten.

Deze behandeling doet als bijzonder onbillijk uitkomen het lot dat door ons strafapparaat aan de minderjarige delinquenten toegemeten wordt.

In het oordeel dat over hun misdadigheid dient geveld en in de houding die bij hun verbetering past, moet gewis rekening gehouden worden met de verderfelijke voorbeelden welke een gedeelte van de volwassenen hun tijdens de bezetting gegeven hebben, met de sfeer van ontmoediging en verdorvenheid die de ontbinding van de maatschappij voor de oorlog eigen was, met het dompersysteem en het ondemocratisch karakter van een belangrijk deel van het onderwijs in ons land.

Door afkeuring van die voorbeelden, door zuivering van die sfeer, door gezondmaking van dat onderwijs kan men hopen hen die er het slachtoffer van waren, terug te brengen tot loyale vaderlandsliefde, veeleer dan door bestaande maatregelen die, in elk geval, als men gaat vergelijken, in botsing komen met het geweten.

WETSVOORSTEL

EERSTE ARTIKEL

De tenuitvoerlegging van alle vrijheidsstraffen opgelopen uit hoofde van misdrijven tegen de artikelen 113, 115 en 118bis van het Wetboek van Strafrecht, door minderjarigen beneden de leeftijd van 20 jaar, gepleegd tussen 29 Mei 1940 en 1 September 1944, wordt opgeschorst.

Indien, gedurende een termijn van vijf jaar, te rekenen van de datum van de veroordeling, de veroordeelde geen nieuwe veroordeling wegens misdaad of wanbedrijf oploopt, wordt de straf als ten uitvoer gebracht beschouwd.

In het tegenovergesteld geval, vervalt de opschorting ten gevolge van de nieuwe veroordeling.

De verjaring van de straffen loopt niet gedurende de termijn van de opschorting.

ART. 2

Deze wet treedt in werking de dag waarop zij in het Staatsblad is bekend gemaakt.

B. Van Hoorick
S. Gregoire
L. Timmermans

